

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І РИНОК ПРАЦІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Щербак В.В., Полозов М.О.

e-mail: viktoriiia.shcherbak@nure.ua, mykhailo.polozov@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. ЕК
м. Харків, Україна

This article explores the complex impact of artificial intelligence (AI) on the labor market in the 21st century, highlighting both the risks of job displacement and the emergence of new economic opportunities. It emphasizes that automation primarily affects mid-skilled workers, while creating demand for high-skilled and creative roles in technology and digital services. The text also discusses the uneven global effects of AI, noting that developed countries are better prepared to adapt through education and innovation policies. Ultimately, the article argues that a balanced approach combining technological advancement with inclusive social strategies is essential for maximizing AI's benefits.

У XXI столітті стрімкий розвиток цифрових технологій став каталізатором глибоких змін в економічних, соціальних і культурних системах. Одним із ключових векторів цієї трансформації є впровадження штучного інтелекту (ШІ) – складного комплексу алгоритмів, здатних аналізувати дані, приймати рішення, навчатися та адаптуватися без безпосереднього втручання людини. З розвитком ШІ ми бачимо, як він інтегрується в усі аспекти сучасної економіки: від виробництва до сфери послуг, логістики, медицини та освіти. Технології на основі ШІ вже активно змінюють ринок праці, ставлячи перед нами важливі питання: чи є ці зміни загрозою для зайнятості і чи призведе це до масових скорочень, чи навпаки – ШІ відкриває нові можливості, сприяючи створенню умов для більш продуктивної, гнучкої та творчої праці?

Однією з найбільших занепокоєнь, які супроводжують впровадження ШІ, є автоматизація професій. Вже сьогодні ми спостерігаємо, як багато робочих місць піддаються автоматизації, що може призвести до значних змін у ринку праці. За даними McKinsey Global Institute, до 2030 року близько 375 мільйонів працівників, що становить приблизно 14% глобальної робочої сили, можуть бути змушені змінити рід занять через автоматизацію. Найбільш уразливими є ті сектори, де переважають повторювані або фізичні завдання, наприклад, виробництво, транспорт, роздрібна торгівля, сфера обслуговування. Прикладом є автономні вантажівки, які вже тестуються у США та Європі і можуть значно зменшити потребу в водіях. А в фінансовій сфері системи на основі машинного навчання вже здатні замінити молодших

аналітиків, виконуючи аналітичні завдання з високою швидкістю та точністю [1, 2].

Дослідження Brookings Institution свідчить, що автоматизація найбільше зачіпає працівників із середнім рівнем кваліфікації, оскільки їхні функції легше алгоритмізувати. У той же час висококваліфіковані фахівці (наприклад, у сфері ІІІ, управління, науки) та працівники зі значним ступенем креативності, емоційного інтелекту чи соціальної взаємодії, мають менший ризик витіснення. Водночас важливо розуміти, що навіть висококваліфіковані професії не є повністю захищеними: системи типу *GPT*, наприклад, уже здатні генерувати тексти, проводити юридичний аналіз чи створювати код на рівні, який наближається до людського [1, 2].

Однак поряд із викликами ІІІ відкриває значні економічні можливості. За прогнозами World Economic Forum (Звіт «The Future of Jobs», 2023), технології створять 69 мільйонів нових робочих місць до 2027 року. Це, звісно, не означає лише «вимивання» старих посад, але й перерозподіл структури зайнятості, що призведе до потреби в нових спеціалістах. Зокрема, зросте попит на фахівців з розробки, впровадження та етичного регулювання ІІІ, на професіоналів з даних, кібербезпеки, UX-дизайну, цифрових комунікацій та інших суміжних областей. З'являються нові напрями діяльності, такі як тренування моделей ІІІ, розробка цифрових аватарів, валідація штучного контенту, а також професії, що поєднують гуманітарні та технічні компетенції – наприклад, етичні консультанти у сфері ІІІ [2].

Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) також вказує на зміщення акценту у сфері зайнятості – від стабільної довготривалої роботи до гнучких форм працевлаштування, контрактної та проектної роботи. ІІІ прискорює цей процес, дозволяючи компаніям масштабувати операції без значного зростання чисельності персоналу, але водночас створюючи попит на спеціалістів, здатних швидко адаптуватися, навчатися новому, виконувати крос-функціональні завдання [2].

Важливим аспектом є також нерівномірність впливу ІІІ на ринок праці в різних країнах. Як показують дані MIT Task Force on the Work of the Future, високорозвинуті економіки, такі як Німеччина, Японія та США, краще підготовлені до викликів автоматизації завдяки великим інвестиціям у освіту, цифрову інфраструктуру та інституційну підтримку. Натомість країни, що розвиваються, можуть зіткнутися з більш серйозними проблемами, пов'язаними з відсутністю цифрової грамотності серед населення, низькою гнучкістю систем освіти чи високим рівнем неформальної зайнятості, що ускладнює адаптацію до технологічних змін.

В умовах технологічної революції, що триває, стратегічна роль належить державній політиці. Йдеться про створення адаптивних систем

освіти, підтримку програм перекваліфікації, розвиток цифрових навичок серед населення, стимулювання інновацій та забезпечення соціального захисту для вразливих груп. Успішні приклади можна побачити в таких країнах, як Сінгапур (програма SkillsFuture), Німеччина (Qualifizierungschancengesetz), а також в скандинавських країнах, де активно розвивається концепція lifelong learning (навчання протягом усього життя) і впроваджуються інклюзивні моделі цифрової трансформації [3].

Таким чином, вплив штучного інтелекту на ринок праці є комплексним і багатовимірним. Його не можна звести до простого протиставлення «виклик проти можливості» – ШІ є водночас і тим, і іншим. Він несе ризики, пов'язані з витісненням професій, але також відкриває шлях до підвищення продуктивності, зростання інновацій та появи нових галузей економіки. Ключовим чинником успішної адаптації стає здатність суспільств до навчання, гнучкості та справедливого розподілу вигід від цифрового прогресу. Саме в поєднанні технологічного розвитку з гуманітарними та соціальними принципами полягає шанс використати потенціал ШІ на благо людини та економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Сташкевич О. Вплив технологій та штучного інтелекту на ринок праці в Україні. *InterConf*. 2021. № 81. С. 25-30.
2. Єсіна О.Г., Михайлов В.В. Вплив штучного інтелекту на ринок праці. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 3-4 (316-317). С. 100-109.
3. Лігоненко Л. О., Наумов І. В. Вплив штучного інтелекту на персонал бізнес організацій. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-37>.
4. Місюрка П. Аналіз впливу впровадження штучного інтелекту на динаміку ринку праці за допомогою методу фазових портретів. *Herald of Khmelnytskyi National University. Technical Sciences*. 2024. Вип. 337(3(2)). С. 205-211. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2024-337-3-30>.
5. Бутельський Я. Ю., Бурмежа Ю. Р., Гнатюк Д. В., Латишев Ю. В., Мельничук В. М., Цибрух А. І. Ключові тенденції структурних трансформацій ринку праці у зв'язку з поширенням штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2024. № 28. С. 1-8.
6. Polozova T., Kolupaieva I., Sheiko I. Interrelations between Digital Development and IT & Hi-Tech, R&D sectors, Labor Market in EU Countries. In J. Maci, P. Maresova, K. Firlej, & I. Soukal (Eds.), *Hradec Economic Days*. 2023 volume 1. pp. 527-539.